

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA ŞİDDETİ ALGISI¹

Murat SAĞLAM
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye
murat4081@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8036-7942>

<i>Atf</i>	Sağlam, M. (2021). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Şiddeti Algısı, Yeni Medya Elektronik Dergisi, 5 (3), 255-268
------------	--

ÖZ

Sosyal medya, günümüzün modern dünyasında popüler ve vazgeçilmez bir iletişim aracı haline gelmiştir. Çünkü her yaşta insana hitap edebilen içerikleriyle, tüm dünya insanının ilgisini çekebilmektedir. Bu çekiciliğe toplumun bütün bireyleri olduğu gibi çocuklar ve gençlerde dâhil olmaktadır. Sosyal medya kullanımının yaşının düştüğü günümüz teknoloji çağında çocuk ve gençlerin sosyal medya kullanımlarının olumlu/olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu etkilerden birisi de şiddet kavramıdır. Dijital ortamlarda kurulan sanal iletişim sosyal medya mecralarında şiddeti meşrulaştırmaktadır. Dolayısıyla sosyal medya ortamlarında şiddet kavramı, görsel şiddet, duygusal şiddet, psikolojik şiddet, ifşa ve linç gibi kavramlara dönüşmüş durumdadır. Şiddet kavramı, sosyal medya uygulamaları vasıtasıyla öncelikle çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun her kesimine sunulmaktadır. Kullanıcılar sosyal medya platformlarında inşa ettikleri açık profillerle anlık iletişim ve etkileşim kolaylığına ulaşırken aynı zamanda kendilerini açık hedef haline getirmektedirler. Sosyal medya platformlarında şiddet çoğu zaman bilinçli ve planlı bir şekilde uygulanırken bilinçsiz kullanıcılar tarafından farkında olunmadan da uygulanabilmektedir. Bu nedenle bireylerin sosyal medya uygulamalarını kullanırken hangi eylem ve söylemlerini şiddet kavramına girip girmediğini bilmeleri, şiddetten korunabilmeleri için oldukça önemlidir. Şiddet türleri ile ilgili farkındalık kazanmak, şiddetin yaygınlaşmasının, siber zorbalığın ve şiddetin normalleşmesinin önüne geçecektir. Bu çalışmanın amacı, bireysel sanal yaşamlar kuran Sosyal Medya kullanıcılarından lise çağındaki öğrencilerin şiddet ve sosyal medya şiddeti algılarını belirlemek ve öğrencilerde farkındalık oluşturacak çözüm önerileri geliştirmektir. Bu amaçla araştırmada yöntem olarak internet yoluyla nitel veri toplama araçlarından olan e-posta yoluyla görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılan veriler ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algılarını belirlemek amacıyla analiz edilerek, sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Medya, Yeni Medya, Sosyal Medya, Şiddet, Sosyal Medya Şiddeti.*

SOCIAL MEDIA PERCEPTION OF VIOLENCE OF SECONDARY EDUCATION STUDENTS

ABSTRACT

Social media has become a popular and indispensable communication tool in today's modern world. Because with its content that can appeal to people of all ages, it can attract the attention of people all over the world. Children and young people are included in this attraction as well as all members of the

¹ Bu Çalışma 12, 13, 14 Nisan 2021 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesinde düzenlenen 3. Uluslararası İletişim ve Teknoloji Kongresi'nde özet bildiri olarak sunulan çalışmadan üretilmiştir.

society. In today's technology age, where the age of social media usage is decreasing, the use of social media by children and young people has positive/negative effects. One of these effects is the concept of violence. Virtual communication established in digital environments legitimizes violence in social media. Therefore, the concept of "violence" in social media environments has turned into concepts such as visual violence, emotional violence, psychological violence, disclosure and lynching. The concept of violence is presented to all segments of society, primarily children and youth, through social media applications. Users reach the ease of instant communication and interaction with the open profiles they have built on social media platforms, while at the same time they make themselves an open target. While violence is often applied consciously and in a planned manner on social media platforms, it can also be applied unconsciously by unconscious users. For this reason, it is very important for individuals to know which actions and statements are included in the idea of violence while using social media applications, in order to be protected from violence. Raising awareness about the types of violence will prevent the spread of violence, cyberbullying and the normalization of violence. The aim of this study is to determine the perceptions of violence and social media violence of high school students, who are Social Media users who create virtual lives for themselves, and to develop solutions that will raise awareness in students. For this purpose, the method of interview via e-mail, which is one of the qualitative data collection tools via the internet, was used in the research. The data obtained were analyzed and presented in order to determine the violence perceptions of secondary school students.

Keywords: *Media, New Media, Social Media, Violence, Social Media Violence.*

GİRİŞ

İnsan, dünya üzerinde var olduğu ilk andan bugüne kadar barınma, korunma, yaşamını sürdürme, türünün devamını sağlama gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için kendi türünün diğer bireyleriyle bir arada yaşamıştır. Bu duruma bağlı olarak zorunlu bir şekilde iletişim kurma, etkileşimde bulunma, çevresini anlama/anlamlandırma ve kendini ifade edebilme yeteneklerini geliştirmiştir. Değişen zaman ve çağ ile birlikte iletişimi ve etkileşimi sağlayan araçlar da değişmiş; iletişimin önündeki zaman, mekân, sınırlar gibi zorluklar ortadan kalkmıştır. Özellikle internet çağıyla birlikte anlık ve sınırsız bir iletişim mümkün hale gelmiştir. Bu dönüşüm dilimizde yer alan çeşitli kavramların anlam ve biçim değiştirmesine neden olmuştur.

Dijitalleşen günümüz dünyasında teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok farklı kanalın olduğu iletişim, kaynak ve hedefin enformasyona olan etkileşimine birçok farklı seçenek sunar hale gelmiştir. Sunulan bu çeşitlilik bağlamında teknolojinin ardıllarından olan geleneksel medya araçları (dergi, TV, gazete, radyo vb.) ile başkalaşım içerisine girmiştir. Geleneksel medya araçlarının bakış açısı olarak tanınan konvansiyonel medya kısa bir zaman diliminde yerini yeni medya kavramına bırakmaya başlamıştır. Bu yerine bırakmanın en büyük nedeni olarak ise bireylerin, iletişimin tek yönlülüğünden sıkılması ve bu durumdan kurtulmak istemesi gelmektedir. Her geçen gün daha da dijitalleşen dünya da insanların sürekli bir etkileşim içinde olan bilgi aktarımına dahil olma arzusu bu durumun meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle tek taraflı olarak varlığını sürdüren geleneksel medyanın yerini hedefin de sürece dâhil edildiği ve aktif olarak süreç içerisinde yer alan yeni medya modeline teslim etmiştir (Bayrak, 2017: 33). Kullanıcılarına çok yönlü iletişim, zamandan ve sınırlardan bağımsız olarak etkileşim kurma dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir kültüre sahip insanlarla arkadaşlık kurma olanağı tanıyan yeni medya modelinde bu açıklık, tehlikeleri de beraberinde getirmiştir.

Bununla birlikte yeni medya bireylerin dijital dünya içerisinde; hislerini, düşüncelerini, olumlu ve olumsuz buldukları şeyleri özgürce iletişime dönüştürme ve aktarma konusunda motive etmektedir. Ayrıca dijital platformlarda bireyler tüm topluma açık birer profil oluşturarak bu profilleri aracılığı ile farklı türden fiili saldırı ve hakarete uğramalarına uygun bir zemin olmaktadır. Cebecioğlu ve Altınparmak'ın (2017: 424) da belirttiği üzere bu durumun sonucu da kaçınılmaz olarak dijital şiddet olarak tanımlanmakta ve şiddetin yeni bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet ve şiddet içerikli uygulamalar toplumların hiçbiri tarafından kabul gören davranışlardan değildir. Bunun aksine medya organlarının şiddet içeriklerini birer reyting malzemesi olarak kullanması ise üzerinde titizlikle durulması gereken konulardan biridir. Medya tüm bağlam sonucunda bir taraftan

saldırıcılık unsurları öğretirken bir yandan da toplumu şiddet kavramına karşı duyarsızlaştırarak, şiddeti sıradan bir olay haline getirmektedir. Bunun sonucunda ise toplumda şiddete meyilli bireyler yetişmesinde önemli bir unsur oluşturmaktadır (Pınar, 2006: 8). Medyanın genellikle üretmeden tüketmeyi empoze ettiği kirli mesajlarla toplumdaki tüm sosyo-ekonomik dengeleri bozmanın yanında, özellikle gençlerin zihinlerini olumsuz etkileyerek onların sosyalleşmelerini engellemektedir. Bu olumsuz mesajların tesiriyle beden ve ruh sağlığı bozulan, savunmasız konumdaki çocuklar doğal olarak şiddete itilmektedir (Kayhan, 2015: 63).

Toplum içerisinde ergen ve çocuklar arasında birbirleri ile alay etme, tacizde bulunma, şiddete başvurma, tehdit etme ve grup içerisine dahil etmeme şeklinde yüz yüze psikolojik zarar vermenin yanında fiziksel zararında görüldüğü akran zorbalığı olarak literatürde tanımlanan şiddet türünden de bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra siber zorbalık davranışlarına örnek olarak başkasının rızası olmadan cinsel içerikli görüntüler yayınlamak, bireyi küçük düşürücü davranışlarda bulunmak, başkasının kimliğine bürünerek sanal dünya da onun gibi hareket etmek ve şantaj gibi birçok farklı suçu kapsamaktadır (Özmen, 2018:959).

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti kavramına yönelik yapılan literatür araştırmalarında daha çok, çocukların ve öğrencilerin şiddete nasıl yönlendirildikleri, medyada yer alan şiddet kültürünün çocuklar üzerinde nasıl etkiler bıraktığı incelenmiştir (Krahé, Möller, Huesmann, Kirwil, Felber ve Bengler, 2011; Anderson ve Diğerleri, 2010; Siyez ve Baran, 2017; Özmen, 2008).

Sosyal medya platformlarının esnek yapısı bireye özgür bir söylem olanağı sunmaktadır. Bu durum sosyal ağ hesabına sahip olan her birey için geçerlidir. Bu özgürlük imkânı zaman zaman başka bireylerin kişisel ve sosyal alanlarını tehdit etme noktasına gelmektedir. Bu noktada özellikle kimlik, kişilik arayışında olan genç bireylerin hangi söylem ve eylemlerinin sosyal medyada şiddeti kapsamına gireceğini bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti algılarını anlamayı hedefleyen bu araştırmada öncelikle “şiddet” ve “sosyal medya şiddeti” kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

ŞİDDET KAVRAMI

Şiddet denildiğinde akla gelen ilk şey “fiziksel güç kullanımı” olsa da kavram yapısı gereği çok geniş sınırları olan bir tanımlama gerektirmektedir. Başkalarına fiziksel olarak zarar verme, hak ihlali, zorla alıkoyma, cinsel istismar, zorbalık, taciz, sözlü saldırılar, psikolojik baskı, mobbing gibi eylemleri şiddet kavramı altına toplamak mümkündür. Kavrama yönelik büyük yanılgılardan biri de şiddetin sadece başkalarına yönelik olduğudur. Bireyin kendisine yönelik zarar veren eylemleri de şiddet kavramı altında incelenebilir. Tahriş, yaralama, psikolojik baskılar, benliğine yönelik nefret söylemleri bireyin kendisine yönelik olarak gerçekleştirdiği şiddet örnekleridir. Bireylerin kendi özlere karşı uyguladıkları en belirgin şiddet türlerinin başında ise intihar gelmektedir (Kurşun, 2016:7). “*Şiddet*” kavramı kökenini Latince Violentia’dan alır. Kavram, etimolojik olarak Arapça dilinden Türkçe’ye yerleşmiştir. Kötü davranış, kaba güç gösterme, saldırganlık ve sertlik anlamlarında kullanılmaktadır (Kurşun, 2016:7). Işiker (2011:8) ise şiddet kavramını günlük dilimizde saldırganlık anlamında da kullanıldığını ancak saldırganlığın; genel olarak kin, öfke, nefret gibi duygulara hitap eden şiddeti de kapsayan daha üst bir kavram olarak ifade etmekte olduğunu belirtmektedir. Genel olarak şiddet kavramı literatürde ise, “*kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birbirinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak ve aşırı derecede öfke ifade eden davranışlar*” olarak tanımlanmıştır (Erten ve Ardalı, 1996:143).

İnsanın doğasında var olan ve içgüdüsel olarak gelişen şiddet kavramı, bu yönüyle pek çok farklı disiplin alanlarını ilgilendiren bir kavramdır. Çünkü bu kavram farklı yer ve zamanlarda biçimsel değişimler geçirerek ortaya çıkabilmektedir. Korunma, hayatta kalma gibi dürtüsel nedenlerle anlık bir refleks olarak gerçekleşebildiği gibi; kavramsal tanım doğasına uygun olarak planlı ve programlı bir şekilde de uygulanabilmektedir. Karışık, katmanlı ve çok yönlü bir yapıya sahip olan bu kavramın arka planında çok farklı nedenler yatabilmektedir (Yumrukuz, 2017; Smeets, Oostermeijer, Lappenschaar, Cohn, Van Der Meer ve Popma, 2016).

Örneklere bakacak olursak aile içinde kontrolün ve denetimin sürekli bir şekilde şiddet yoluyla sağlandığına şahit olan bir çocuğun, akran ilişkilerinde ve sosyal yaşamında karşılaştığı herhangi bir problemin çözümü için şiddet yoluna başvurması muhtemeldir. Ekonomik yetersizlikler yaşayan bir bireyin ihtiyaçlarını, isteklerini karşılayabilmek için şiddeti tercih etmesi mümkündür. Kendisini geliştirmemiş, kültür ve eğitim konusunda yeterli donanımına sahip olmayan bireylerin günlük yaşamlarındaki problemlerini şiddet yoluyla çözüme kavuşturmaya çalışmaları da beklenen bir durum olmaktadır. Bu örneklerden de görüldüğü üzere şiddet, çeşitli nedenlerle ve çeşitli amaçlarla ortaya çıkmaktadır (Babvey, Capela, Lipizi, Petrowski, Ramirez-Marquez 2021; Kayhan, 2015; Genç, 2007; Pınar, 2006). Bu katmanlı yapının araştırmamızı ilgilendiren bölümünü anlayabilmek için şiddetin, sosyal medya platformlarındaki biçimsel yapısını ve içeriğini; yani “sosyal medya şiddeti” kavramının da incelenmesi gerekmektedir.

SOSYAL MEDYA VE ŞİDDET

Sosyal medya tanım olarak; Web 2,0 araçlarını temel alarak kullanıcılarına bilgiyi üretme, yorumlama ve yeniden dolaşıma sokma olanağı sağlayan, anlık ve sınırsız tepkilere izin veren, çift yönlü ve interaktif bir medya sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007:211). Bu kavram çoğunlukla Twitter, Facebook, Instagram, Tiktok, YouTube, Twitch vb. sosyal ağ platformlarını akıllara getirmektedir. Erkul (2009:3) ise sosyal medya ağlarda içeriğin büyük çoğunluğunu bireylerin belirlediğini ve sürekli bu uygulamalar ile etkileşim halinde olduklarını ileri sürmektedir. Buradan hareketle sosyal medya, zaman ve mekân kısıtlaması olmadan paylaşımın, etkileşimin ve karşılıklı tartışmanın temel olduğu bir iletişim türü olduğunu ifade etmektedir. Çünkü bilgi, fotoğraf, görüntü, haber, metin ve verinin hızlı bir şekilde iletilebilmesi, dijital oyun, elektronik posta, video konferans, sohbet odaları, sosyal paylaşım ağları gibi hizmetlerin varlığı medya teknolojisini günümüzün vazgeçilmezleri haline getirmiştir. Bununla birlikte bilgi çarpıtma (dezenformasyon), bilgi kirliliği ve tekrarı, sahtecilik, fikir korsanlığı, yasadışı işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilmesi bu teknolojinin dezavantajları arasında yer almaktadır (Babvey, Capela, Lipizi, Petrowski, Ramirez-Marquez 2021: 1-5).

Medya şiddetinin ergenler üzerindeki saldırgan etkisinin daha iyi anlaşılması, medya şiddeti ve ergen suçluluğunun olumsuz etkisini önlemek için esastır. Çünkü genel saldırganlık modeli, bireysel saldırganlık üzerindeki etkiyi açıklamak için bireysel gelişimi, psikolojik durumları, sosyal yönleri ve diğer faktörleri bütünleştiren bir modeldir (Han, Xiao, Jou, Hu, Sun, Zhou, 2020: 1-3). Bu model, araştırmacıların medya şiddetinin saldırganlık üzerindeki etkilerini daha fazla araştırmaları için iyi bir teorik çerçeve sağlar. Çünkü genel saldırganlık teorisi çerçevesinde saldırganlığın üç koşulu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi kişisel (örneğin bireylerin kişilik yapıları) ve durumsal (örneğin şiddet içeren medya) nedenler, ikincisi içsel durumdaki değişiklikler (örneğin biliş, uyarılma, algı ve duygu), üçüncüsü ise değerlendirme ve karar verme süreci olarak ifade edilebilir (Anderson, Anderson ve Deuser, 1996: 366-368). Kişisel ve durumsal faktörler, kimi ne zaman, nerede ve hangi koşullar altında saldırgan davranış sergileme olasılığının en yüksek olduğu hakkında bilgi sağlar (Han, Xiao, Jou, Hu, Sun, Zhou, 2020: 1-3). İç durum, saldırganlığın neden ortaya çıktığını açıklamaya yardımcı olur. Değerlendirme ve karar verme süreci ise saldırganlığa yönelme hususunda değerlendirme ve karar verme sürecini ifade eder. Teoriye göre, medya şiddetine maruz kalma bireyleri cesaretlendirerek saldırgan davranışta bulunmaya teşvik edebilir ve sosyal medya kullanıcılarının saldırgan davranışlarında önemli değişikliklere neden olabilir (Kurşun, 2016; Buckley ve Anderson, 2006). Bununla birlikte teori, medya şiddetinin çeşitli değişkenler bağlamında bireylerin kişilik yapılarıyla uyumlu olmayan saldırgan davranışlarda da bulunmasına neden olduğunu belirtmektedir. Agresif düşünceler ve senaryolar bellekte toplanır ve çağrışım yolu ile birbirine bağlanır (Berkowitz, 1984: 410-413). Şiddet medyası bu çağrışım yolu senaryolarını harekete geçirebilir ve saldırgan düşünceleri kısa vadede daha görünür hale dönüştürebilir (Anderson ve Diğerleri, 2010; Murray, 2008; Anderson ve Dill, 2000). Böylece bilişsel ve fizyolojik uyarılmanın yanı sıra bireylere cesaret vererek saldırgan davranışta bulunmalarına yardımcı olur. Böylece bireylerin içsel durumdaki değişikliklere bağlı olarak medya şiddetine ilişkin kararlarını yeniden düzenlemelerine, nihayetinde saldırgan davranışta bulunup bulunmayacağına etki eder. Bu durum saldırganın hedefiyle fiziki ortamda bulunmamasından dolayı medya üzerinden hedefe ait bilgilerin ele geçirilmesi yoluyla hedef kitleyi psikolojik ve fiziki zora

sokacak davranışların artmasına yönelik eylemde bulunmasını kolaylaştırır. Bu nedenle uzun süreli tekrarlayan eylemler altında, şiddet içeren medyaya maruz kalmak, bireysel psikolojide ve saldırgan davranışlarda daha kalıcı değişikliklere (örneğin takıntı hastalığı gibi) yol açabilir (Özmen, 2018; Bushman ve Anderson, 2001).

Literatürde şiddet ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiye yönelik hem nitel hem de nicel birçok ilişkisel araştırma (örneğin, Anderson ve diğ 2010, Ferguson, 2007) yapılmış ve şiddet ile sosyal medya kullanımı arasında yüksek, orta ve alt düzeyde anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ortaya konulmuştur. Araştırmalarda sosyal medya kullanımı ve şiddet arasında reaktif ve proaktif olmak üzere ikiboyutlu bir yapı olduğu birçok araştırmada ön plana çıkarılmıştır (Özmen, 2018; Siyez ve Baran, 2017; Smeets, Oostermeijer, Lappenschaar, Cohn, Van Der Meer ve Popma, 2016; Palabıykoğlu, 1997). Proaktif şiddet, kışkırtmadan bir şeye sahip olma veya hedefi korkutarak ona hükmetmek için bilinçli, planlı ve amaçlı saldırma girişimini ifade eder (Colins, 2016). Reaktif şiddet ise kendini gösteren bir savunma tepkisi türü olup, özellikle provokasyonlara veya hayal kırıklıklarına karşı duygusal olarak yüklü bir mesajı belirtir. Araştırmacılar, proaktif ve reaktif saldırganlığın tutarlı olmadığını bulmuşlar ve saldırganlık ölçümünün bir göstergesi olarak kaygı uyarılması vasıtasıyla proaktif davranışın öngörülebilir olduğunu ancak rekabetçi tepki süresi görevlerinde reaktif saldırgan davranışın tahmin edilemez olduğunu ifade etmişlerdir (Krahé, Möller, Huesmann, Kirwil, Felber ve Bengel, 2011:630-635). Bu konuda araştırma yapan Mavnacıoğlu (2009: 64) günlük yaşamımızda var olan ve varlığını insanın varlığıyla devam ettiren şiddet kavramının; sosyal medya platformlarının açıklığı, esnekliği ve sınırsızlığından faydalanarak biçim ve içerik boyutuyla bir dönüşüm yaşayıp karşımıza sosyal medya şiddeti olarak çıkmakta olduğunu belirtmiştir. Sosyal medya uygulamalarını kullanan bireylerin çoğu özel hayat sınırlarını yok sayan türde içerik oluşturduğunu ve özel bilgilerini açıkça paylaştıklarından dolayı birbirlerinin kişisel alanlarına dokunabilir konuma gelmeleri bu bireylerin sosyal medyada görünür bir hedef haline getirmiştir. Çünkü sosyal medya platformları benzer ilgi alanlarına ve yakın düşüncelere sahip kişilerin birbirlerini tanımalarına ve iletişim kurmasına olanak tanımaktadır (Boyd ve Ellison, 2007: 210-214). Bu platformların kullanıcılarına sunduğu zamansal ve mekânsal sınırlardan kurtulma, anlık tepkiler verme, denetimsiz söz söyleme ve anonimlik gibi deneyimler kullanıcıları cezbediği kadar, birer açık profil olarak onları hedef haline getirmektedir. Sosyal medya platformları yapısı itibariyle bireysel kullanıcıları katılımcı olma, içerik üretme, bilgi akışına aktif katılım, bilgiyi yeniden yorumlama ve dolaşıma sokma gibi konularda cesaretlendirmektedir. Kullanıcılar gerçek yaşamlarında olduğu gibi bu platformlarda da belirli bir profile sahip olurlar. Oluşturdukları bu hesaplar yoluyla gerçek yaşamda yapmaya imkân bulamadıkları ya da cesaret edemedikleri şeyleri gerçekleştirebilirler. Anında tepki, karşılıklı konuşma ve içerik üretip yaymanın basitliği kullanıcıların katılım oranlarını arttırırken dolaşıma sokulan gerçekliklerin denetime tabii tutulmaması (taciz, güvenlik, siber zorbalık, hırsızlık vb.) çeşitli tehlikeleri de doğurmaktadır. Özellikle gelişen mikro Blog'lardaki linç ve ifşa kültürüne maruz kalan kullanıcıları intihara sevk edebilmektedir. Sosyal medya platformlarının bu yapısı sosyal medya şiddetinin yaygınlaşmasına, sıradanlaşmasına neden olmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin sosyal medya şiddetine yönelik algılarını tespit etmek, araştırmaya katılan öğrencilerde sosyal medya şiddetine ilişkin farkındalık oluşturmaktır. Araştırma, Konya ilinin Kadınhanı ilçesinde ortaöğretim düzeyindeki iki okulunda 16 öğrencinin (8 kadın 8 erkek) şiddet, sosyal medya ve sosyal medya şiddeti kavramlarını nasıl algıladıklarına dair bir fikir vermeyi amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın Covid-19 döneminde yapılmış olması nedeniyle tedbirlere uymak ve insan sağlığını tehlikeye atmamak için araştırmada yöntem olarak internet yoluyla nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan e-posta yoluyla görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

E- posta yoluyla yapılan görüşmeler, dönemin hassasiyetine uygun olarak araştırmacıya zaman, maliyet, pratiklik ve verimlilik açısından da kolaylık sağlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Konya ili Kadınhanı ilçesinde Ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilerek 16 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. 8 kız ve 8 erkek öğrenciye e-posta yöntemiyle sorular sorulmuştur.

KATILIMCILARIN KULLANDIKLARI SOSYAL MEDYA UYGULAMALARI

Katılımcıların aktif bir şekilde hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıklarını tespit etmek için sorulan soruya verdikleri cevaplara göre aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılar Tarafından Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları

Uygulama	Erkek kişi sayısı	Kız kişi sayısı
Facebook	3	-
Instagram	7	7
Twitter	1	-
Tik Tok	5	3
Diğer	-	-

TEMA VE ALT TEMALAR

Kavramlar, bireylerin içinde buldukları toplumu, dünyayı nasıl yorumladıklarının belirgin göstergelerinden biridir. Bir konu ya da durumu ifade etmek için kullanılan kavramlar, kavramların hangi amaçlarla kullanıldığı, bireyin o konu ya da durumu hangi boyutta ve nasıl algıladığına işaret eder. Bu nedenle kavramsal boyut temasında ortaöğretim düzeyindeki katılımcı öğrencilerin “sosyal medya, şiddet ve sosyal medya şiddeti” kavramlarına ilişkin görüşleri ana tema ve alt temalar olarak sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Sonucu Elde Edilen Ana Tema ve Alt Temalar

Temalar	Alt Temalar
Sosyal Medyada Şiddet Algısı	İlgi Merkezi Olma, Yönlendirme, Yüksek/Düşük Özgüven, Mutlu/Mutsuz Olma, Sinirlenme, Zarar Verme, İntikam Alma Duygusu
Güvenlik	Kurbanı rencide etme, hesap bilgilerinin çalma, çalınan hesap bilgileriyle diğer arkadaşlarını rahatsız etme.
Akran Mağduriyeti	Üzülme, Kızma, Korkma, Acıma, Sinirlenme, Küçümsenme, Sosyal Medyada Dalga Konusu Olma, Dışlanma.

BULGULAR

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti algıları e-posta görüşmesinde sorulmuş ve katılımcılardan gelen cevaplar kayıt altına alınmıştır. Görüşmede katılımcıların cinsiyetlerine göre kodlandıkları isimler ve sosyal medyada geçirdikleri ortalama süreler Tablo 3’te ayrıntılı gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Günlük Sosyal Medya Uygulamalarında Geçirdikleri Ortalama Süreler

Sıra No	Katılımcıların Kod Adı	Cinsiyet	Geçirilen Süre
1	Kadınhanlı	Erkek	2 Saat
2	Eren	Erkek	7-8 Saat
3	Türkiye	Erkek	4-5 Saat
4	Tintin	Erkek	2,5 Saat
5	Efsane	Erkek	2-3 Saat
6	Siyah	Erkek	1 Saat
7	Dragon	Erkek	12 Saat
8	Kara	Erkek	2-3 Saat
9	Simay	Kız	7 Saat
10	Papatya	Kız	7-8 Saat
11	Uyumsuz	Kız	2 Saat
12	Su	Kız	2 Saat
13	Devrim	Kız	4-5 Saat
14	Cimbom	Kız	3-4 Saat
15	Piyam	Kız	3 Saat
16	Çiçek	Kız	4-6 Saat

SOSYAL MEDYA ŞİDDETİ ALGISI TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu temaya ait alt temalar ilgi merkezi olma, beğenilme, yönetme, yönlendirme, yüksek/düşük özgüven, mutlu/mutsuz olma, sinirlenme, zarar verme, intikam alma duygusu şeklinde gerçekleşmiştir. Yapılan araştırmalar ergen gelişimi ve refahı için akran etkileşimleri, arkadaşlıklar ve statünün derin etkilerini belgelemiştir (Choukas-Bradley ve Prinstein, 2014; Rubin, Bukowski ve Bowker, 2015). Çocuklara kıyasla ergenler, akranlarıyla önemli ölçüde daha fazla zaman geçirir. Daha fazla akran temelli strese maruz kalır ve akran stresine karşı artan duygusal tepki sergiler (Rudolph, 2014).

Literatür incelediğinde yapılan araştırmalarda sosyal medya şiddeti: Şiddet içerikli paylaşımların olduğu web materyalleri, video-konsol oyunları, film fragmanları ve müzik klipleri (Anderson, vd., 2003:93) şeklinde tanımlanırken, Avcı (2011:3) ise şiddet davranışını; televizyon, internet, bilgisayar-video oyunları ve müzik klipleri gibi çeşitli materyallerde çocukların burada aldıkları modeller sayesinde şiddeti pekiştirdiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda şiddet içerikli filmlere, bilgisayar-video oyunlarına ve müzik içeriklerine maruz kalmanın genç bireylerde şiddet ve saldırganlık davranışlarını arttırmada önemli bir unsur olarak görülmektedir. Şiddet içerikli filmlere, video oyunlarına ve müziğe maruz kalmak, gençlerde saldırgan ve şiddet davranışlarını arttıran önemli bir değişken olarak görülmektedir. Yumruksuz (2017: 91) ise çalışmasında eski çağlarda yüz yüze gerçekleşen savaş içerikli oyunlarda ve ürünlerde şiddetin mevcut olduğunu, kitlesel medya araçlarının meydana çıkmasıyla beraber kontrollü, eklektik ve editöryal bir denetim içerisinde sinema, TV, spor ürünlerinin şiddet öğelerine yer verdikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Bu konuda Palabıykoğlu (1997: 124)'da çalışmasında medya organlarında yer verilen şiddet görüntülerinin, izleyici kitlesinde kendisini kahraman ögesi ile özdeşleştirerek şiddete karşı tutumunu tatmin ettiği ve bu tutumdan dolayı medyada yer verilen şiddet içerikli görüntülerin şiddeti toplumda azalttığı öne sürülse de araştırmalar; medyanın şiddete eğilimi daha fazla tetikleyici ve öğretici bir işlev ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Sosyal medya şiddetinin önemli bir boyutu, şiddetin akıllı cihazlar aracılığıyla sosyal medya profillerinin arkasına saklanarak gerçekleşiyor olmasıdır.

Dijital şiddet ögesini diğer şiddet öğelerinden farklı kılan diğer bir sebepte işlenen suçta teknolojik araçların karışıyor olmasıdır. Buradan hareketle bireylerin sanal ortamda sürekli izlenmesi ve rahatsız edilmesi söz konusu olmaktadır. Bunun sonucu olarak da bireyler istenmediği bir iletişim şekline maruz kalmakta, yüzlerce istenmeyen e-mail okumakta, teknolojik aletlerine virüs gönderilmekte, istenmeyen uygunsuz içerikli enformasyonun sanal ortamda paylaşılarak bireylerin teknolojik bir araç ile tehdit edilmesi söz konusu olmaktadır (Chrisholm, 2006: 81; Cebecioğlu ve Altıparmak, 2017:424).

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal medya şiddet algısının nedenleri olarak sosyal medya uygulamalarında bütün ilgiyi kendinde toplama, diğer kullanıcılar ve akranlar tarafından beğenilme, onları yönetme ve yönlendirme, yüksek/düşük özgüven sağlama, okulda veya diğer ortamlarda birilerine sinirlenme, kıskanma ve zarar verme anlamında diğer bireyleri küçük düşürücü paylaşımda bulunma ihtiyacı hissetmektedirler.

Bu konuda katılımcılara sosyal medyada şiddet algısından ne anladıklarını bu kavramı nasıl yorumladıklarını belirlemek amacıyla; “*Sosyal medya kavramı sizce ne ifade ediyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılardan Simay rumuzlu öğrenci, “*sevdiğim insanlarla iletişime geçmek ve güncel bilgilerden haberdar olmak için kullandığım bir araç, ancak çok fazla güvenlik sıkıntısı var, bu da mağduriyetlere neden oluyor*”. Katılımcıya ne gibi sıkıntılar yaşadıkları sorulmuş ve bu konuda başına gelen sıkıntıları kısaca şu şekilde ifade etmiştir. Simay “*mesela önceki instagram hesabım hacklendi, yani çalındı. Çalınan hesapta ilk başta arkadaşlarımla ben konuşuyordum gibi konuşulmuş, daha önceki yazışmalarımı okumuş, bazılarını diğer sosyal medya uygulamalarında paylaşılmış, mesela “Simay, Ahmet’ten hoşlanıyormuş gibi ekran alıntılarını paylaşılmış” Tabi bu durum sınıf arkadaşları arasında dalga konusu oldu, kendimi hem Ahmet’e karşı hem de diğer arkadaşlarıma karşı kötü hissettim yani*”. Aynı soru erkek katılımcılara da yöneltilmiştir. Erkek katılımcılardan Kadınhanlı rumuzlu öğrenci bu soruya: “*İnsanların bir araya gelip paylaşım yaptığı bir ağ sistemidir. Eğlenceli vakit geçirmeye yarar. Ancak tehlikeli tarafları da vardır.*” cevabını vermiştir. Bu cevap üzerine katılımcıya ne gibi tehlikeler barındırdığı, başına gelen bir olay olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcı öğrenci yaşadığı problemi *instagram kullanırken başıma geldi. Hesabımdaki her şeyi kopyalamışlar. Benim hesabımı gibi arkadaşlarıma yeniden takip isteği göndermişler. Daha sonra arkadaşlarıma, faturalı telefon varsa hediye çeki veriyorum gönderdiğim linke tıkla kayıt yap, demişler. Bu yolla insanların bilgilerini çalıyorlarmış. Bir de bazı arkadaşlarımdan borç para istemişler, şeklinde anlatmıştır. Siyah rumuzlu öğrenci ise sosyal medya kavramını; “Doğru kullanılırsa yararlı olabileceken, yanlış kullanımında bataklığa sürükleyebilecek uygulamalardır.” diyerek tanımlamıştır. Bu cevap üzerine katılımcı öğrenciye yanlış kullanımla ilgili yaşadığı bir problem olup olmadığı sorulmuştur. Öğrenci kendi okulundan yaşanan bir olayı kısaca şu şekilde anlatmıştır; *bir arkadaşımız sürekli iddia oynuyordu. Bir süre sonra facebook/instagram sayfası üzerinden yasa dışı bahis oynatan, para karşılığı kupon satan hesaplardan iddia oynamaya başladı. Hesaplar dolandırıcı oldukları için tahminleri tutsa da parasını alamıyordu, parasını istediği zamanda aşağılama, bağırma gibi yıldırma politikaları güdüyorlardı.**

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında öğrencilerin zarar görme, sinirlenme, mutsuz olma, yönlendirilme gibi temalar etrafında sosyal medya şiddetine maruz kaldıkları ya da sosyal medya şiddetine tanıklık ettikleri görülmektedir.

GÜVENLİK TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu temaya ait alt temalar, kurbanı rencide etme, hesap bilgilerini çalma, çalınan hesap bilgileriyle diğer arkadaşlarını rahatsız etme ve zarar verme şeklinde gerçekleşmiştir. Sosyal medya platformlarının çok yönlü olması, anlık ve sınırsız etkileşime izin vermesi ve görünürlüğün gerçek yaşamdan çok daha geniş alanda ve çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, bireylerin güvenlik anlamında çok daha büyük bir tehdit altında olduklarını göstermiştir. Bu platformlarda kurbanın cevap hakkını kullanma ve etkili olma ihtimali de gerçek yaşamdakinden daha düşüktür. Farklı zaman dilimlerinde, farklı mekânlarda, farklı kullanıcıların verdikleri, verecekleri tepkilere cevap vermek, gerçekleri ifade etmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenlerle sosyal medya platformlarındaki kasıtlı saldırıların çok daha yıkıcı sonuçlar doğurabileceği bilinmektedir.

Sosyal ağlarla ilgili güvenlik problemlerini, kimlik hırsızlığı, hesap kopyalama, sahte ürün satma, kötü amaçlı yazılımlar, istenmeyen e-postalar başlıkları çerçevesinde incelemek mümkündür. Özellikle genç kullanıcılar için hesap kopyalama, kötü amaçlı yazılımlar ve sahte ürün satışı tehlikeleri çok daha belirgin güvenlik sorunları arasındadır. Sosyal ağların güvenlik sorunları ile ilgili yapılan çalışmalarda, kullanıcıların çeşitli tedirginlikler yaşamalarına rağmen kişisel bilgilerini, konum bilgilerini, hayatı ile ilgili önemli tarihleri, meslek bilgilerini paylaştıkları görülmüştür. Varol ve Aydın (2010) 1004 katılımcı ile yaptıkları çalışmada; sosyal platformlar üzerinde bilgi ve veri paylaşımı güvenliğinin sosyal ağ

kullanıcıları tarafından güven vermediği ancak buna karşın bu platformlarda kullanıcıların kişisel bilgilerini doğru olarak verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Farklı bir çalışmanın sonucunda ise sosyal ağ kullanan bireylerin şahsi fotoğraflarını, videolarını ve kişisel bilgilerini güvenmedikleri bu platformlarda paylaştıkları belirlenmiştir. Ayrıca erkek ve kadın kullanıcıların birbirleri karşılaştırıldığında kadın kullanıcıların daha fazla bu tarzda paylaşım yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. (Yıldırım ve Varol, 2013:3).

Çalışmaya katılan öğrencilerin hesap bilgilerinin ele geçirilmesi, kişisel bilgilerinin paylaşılması, ele geçirilen hesaplardan arkadaşlarının rahatsız edilmesi, zarar görme gibi nedenlerle güvenlik kaygıları yaşadıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin bu alanda yaşadıkları sorunları tespit etmek adına onlara; “İstemediğiniz mesajlar alıyor musunuz? Kişisel bilgi ya da fotoğraflarınız izniniz olmadan kullanıldı mı?” soruları yöneltilmiştir. Erkek katılımcılardan Efsane rumuzlu öğrenci, “bazen argo sözcükler içeren mesajlar alıyorum” cevabını vermiştir. Katılımcıya “bu durumda ne yapıyorsun” sorusu yöneltilmiş; katılımcı öğrenci “mesajı gönderen kişiyi engelliyorum,” cevabını vermiştir. Aynı soruya uyumsuz rumuzlu katılımcı “argo sözcükler ve cinsellik içeren mesajlar alıyorum” cevabını vermiştir. Katılımcıya “bu durumda ne yapıyorsunuz” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı, “argo sözcükler içeren mesajları göndereni öncelikle nazik bir dille uyarıyorum. Devam ederse engelliyorum. Cinsellik içeren mesajları gönderen hesapları anında spamlayıp engelliyorum,” şeklinde açıklamıştır. Devrim rumuzlu katılımcı yaşadığı bir problemi kısaca, “fotoğraflarım değil ama mesajlarım iznim olmadan kullanıldı. Instagram uygulamasını aktif bir şekilde kullanıyorum. Hesabımdan sosyal medya fenomenlerini takip ediyorum. Sevdiğim fenomenlere ve Youtuberlara mesajlar atıyorum. Instagram hesabım çalındığında bu mesajlarım dalga geçilerek paylaşılmıştı. Kendimi küçük düşmüş hissettim,” diyerek açıklamıştır. Kara rumuzlu öğrenci ise güvenlik temasına ilişkin olarak fake hesaplarla ilgili endişe yaşadığını belirterek şu ifadeleri kullanmıştır: “Bazen kullandığım sosyal medya hesaplarına tanımadığım kişilerden, profil fotoğrafı olmayan ya da film karakterlerinin fotoğraflarını kullanan hesaplardan mesajlar alıyorum. Bu hesapları kimlerin kullandığını, hangi amaçla kullandığını, kullanan kişinin yaşını, cinsiyetini bilmediğim için korkuyorum”. Türkiye rumuzlu katılımcı ise güvenlikle ilgili kaygılarını şu ifadelerle dile getirmiştir: “Ben daha çok spam mesajlardan korkuyorum. Bu tarz mesajlarda genelde tıkladığında bilgisayara, telefona virüs bulaştıran linkler var. Bu yolla kişisel bilgilerimin ele geçirilip kötü amaçlı kişiler tarafından kullanılmasından korkuyorum.”

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre ortaöğretim öğrencilerinde sosyal medya ile ilgili güvenlik endişelerinin daha çok sosyal medya hesaplarının çalınması, bu hesaplardan kendilerinin ve arkadaşlarının zarar görmesi, kişisel bilgilerinin ele geçirilmesi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

AKRAN MAĞDURİYETİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Mağduriyet kavramı akıllara kişinin ilgisi, isteği, rızası olmadan maruz kaldığı; yaşamını olumsuz yönde etkileyen olay ve durumları akıllara getirmektedir. Akran mağduriyeti ise daha çok okullarda zayıf konumda olan öğrencilerin yaşadığı olumsuz durumları hatırlatmaktadır. Akran mağduriyetinin temelinde zorbalık kavramı vardır. Literatür incelediğinde alanda yapılan çalışmalarda zorbalık kavramı: Bir şahıs veya grup tarafından kendisini savunamayacak durumda olan bireye karşı gerçekleştirilen fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik ifade eden şiddetin bir türü olarak tanımlanmaktadır (Açıkgöz, 2017: 36). Zorbalık, zorbayı yapan kişinin seçtiği bireye karşı planlı bir şekilde fiziksel ya da psikolojik bir acı vermesine hizmet eden saldırganca davranışların bir alt türüdür. Zorbacı, kurbanını seçerken kendisinden daha zayıf veya kendi gücünü karşı tarafa göstermesi söz konusu olabilmektedir (Açıkgöz, 2017: 37).

Akran zorbalığı ise, günümüzde daha çok okullarda gözüken düşük seviyeli şiddetin en yaygın görülen biçimidir. Kontrol altına alınmadığı veya fark edilmediği sürece ciddi sonuçlar doğurması kaçınılmaz olmaktadır. Geçmiş dönemlerde akran zorbalığı çocukların gelişim evrelerinin bir parçası olarak görülmekte iken günümüzde öğrenme üzerinde çok derin ve kişiliği etkileyen olumsuz etkilerin geliştiği fikri güçlenmektedir. Bu bağlamda okul içerisinde alay konusu olmak, darp edilme, tehdit edilme grup içerisine alınmama korkusu çocukların öğrenme yeteneklerini gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Genç, 2007: 10). Günümüzde ise geleneksel akran zorbalığının yeni bir yüzü vardır. Akran zorbalığı artık siber zorbalık biçiminde de görülebilmektedir. Siber zorbalık fiziksel çevre

içerisinde gerçekleştirilen şiddet türleri içerisinde değerlendirilebilir. Siber zorbalığın en temel farkı işin içerisinde internet, cep telefonu, tablet gibi sanal iletişim ortamının bulunduğu teknolojik aletlerin kullanılmasıdır (Baker-Erdur ve Kavşut, 2007: 33). Siber zorbalık türünde zorbacı ile kurban arasında fiziksel bir temas olmamasına rağmen zorbalık sonucunda kurban psikolojik zarar görmektedir. Baker ve Kavşut (2007: 33) zorbalığa uğrayan genç bireylerde öz saygı eksikliği, depresyon, korku, utanma, derin üzüntü gibi duygular yaygın olarak ortaya çıkmaktadır.

Akran zorbalığın çeşitleri içerisinde yer alan ilişkisel zorbalık türü ise akran zorbalığı türleri arasında tespit edilmesi en zor olan zorbalıktır. Sistematik ve detaylı planlanmış bir kurgu ile kurbanın benliğini zayıflatma ya da yok etme amacını gütmektedir. Bu plan sonucunda en çok uygulanan davranış ise bireyi grup içerisine almamak, dışlamak ve yalnız bırakmak olarak görülmektedir (Açıkgöz, 2017: 38). Bu tanım çerçevesinde bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin ilişkisel zorbalık alanında bir siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilere, sosyal medya şiddeti kavramı altında kendisine yer bulan siber zorbalık algılarını belirlemek amacıyla “sosyal medya hesaplarınızdan arkadaşlarınızı küçük düşürecek paylaşımlar yapıyor musunuz? Sizle ilgili böyle bir paylaşım yapıldı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Tintin rumuzlu katılımcı, *Instagram hesabımdan yakın arkadaşşıma şaka yapmak için onunla dalga geçtiğim paylaşımlar oldu. Bunları yaparken onun kendisini kötü hissedeceğini düşünmedim*, cevabını vermiştir. Aynı soruya Piyam rumuzlu öğrenci, *filmlerden ya da animasyonlardan komik olduğunu düşündüğüm sahneleri paylaşıp arkadaşlarımı etiketleyerek burada bizi gördüm sanki gibi paylaşımlar yapıyorum. Bu paylaşımları yaparken arkadaşlarımla rencide olacağını, küçük düşeceğini düşünmedim. Aynı şeyleri onlar da bana yapıyor. Eğlenme amacıyla yapıyoruz*, cevabını vermiştir. Aynı soruya Dragon rumuzlu öğrenci, *özellikle pandemi döneminde günümün büyük bir kısmını ortalama on saatimi internette geçiriyorum. Instagram ve Tiktok hesaplarımı yoğun bir şekilde kullanıyorum. Okul arkadaşlarımdan argo sözcükler içeren mesajlar aldığım zamanlar oluyor. Beni küçük düşüren bir paylaşım yapılmadı ama argo sözcükler içeren mesajlar beni rahatsız ediyor*, cevabını vermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde akran zorbalığına ve bu zorbalığın yeni yüzü olan siber zorbalığa maruz kaldıkları ve siber zorbalık uyguladıkları görülmüştür.

SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen verilere ve internet erişimi teması altında incelenen ilk bulgulara göre, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin özellikle Covid-19 nedeniyle internet erişimlerinin arttığı, Wifi kullanımının yaygınlaştığı, öğrencilerin günün büyük bir bölümünü internette geçirdikleri ve sosyal medya uygulamalarını aktif bir şekilde kullandıkları görülmüştür. Bu durum Babvey, Capela, Lipizi, Petrowski, Ramirez-Marquez (2021) çalışmasıyla benzer bulgulara sahip olup ilgili çalışma da covid-19 döneminde çocukların ve gençlerin sosyal medya kullanım sürelerinin artış gösterdiğini ifade etmişlerdir. Yine ilgili çalışmada sosyal medya kullanım süreleriyle ilişkili olarak sosyal medya şiddetine ilişkin akran mağduriyeti, taciz, güvenlik, hırsızlık, kin, küçük düşürücü söylemler ve akran mağduriyeti içeriklerinde önemli bir artış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bizim çalışmamızda benzer sonuçlara ulaşılmış olup bu durumu desteklemektedir.

Katılımcıların sosyal medya uygulamalarını çoğunlukla zaman geçirmek, eğlenmek, video izlemek, arkadaşlarından haberdar olmak gibi amaçlarla kullandıkları bu araştırmanın ikinci bulgusudur. Bu amaçların yanı sıra gelişmeleri takip etmek, gündemden haberdar olmak ve ders içerikleri izlemek amaçlı kullanımlar da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ancak gündem takibi ve ders içerikleri, eğlenme ve zaman geçirme amaçlarından sonra tercih edilmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler tema ve alt temalar şeklinde analiz edilmiştir. Sosyal medya şiddeti, güvenlik ve akran mağduriyeti temalarının baskın olduğu görülmüştür. Güvenlik temasına ilişkin problemlerin temelde, sosyal medya hesaplarının ele geçirilmesi, bu hesapların kopyalanması, kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi, hesaplardan başka insanların rahatsız edilmesi şeklinde gerçekleştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya güvenliği ile ilgili endişeler taşıdıklarını söylemek mümkündür. Akran mağduriyeti temasına ilişkin problemlerin ise daha çok özel konuşmaların ele geçirilip internette paylaşılması, kişisel fotoğrafların internette paylaşılması, istenmeyen mesajların

alınması, argo ve cinsellik içeren mesajlar, eğlence amaçlı da olsa küçük düşürücü paylaşımlar şeklinde geliştiği belirlenmiştir. Katılımcı öğrencilerin bu gibi durumlara maruz kalmamak için hesaplarını gizliye almaları, olumsuz içerikli mesajları ve hesapları spamlayarak şikâyet etmeleri sosyal medyadaki akran zorbalığına yani siber zorbalık şiddetine dair belirli bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu ise sosyal medya şiddeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu temada katılımcıların sosyal medya şiddeti kavramına yönelik farkındalık geliştirdikleri tespit edilmiştir. “Sizce sosyal medya şiddeti nedir?” sorusuna gelen cevaplar arasında, taciz, psikolojik saldırı, kişisel verilerin ele geçirilmesi, fotoğrafların izinsiz paylaşılması, kötü söz, kötü yorum ve argo kullanımı gibi geniş yelpazede cevapların olması katılımcıların sosyal medya şiddeti kavramına yönelik bilgi sahibi olduklarını destekler nitelik taşımaktadır. Bu tema altında sorulan “sosyal medya kavramı sizce ne ifade ediyor?” sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ve bu cevaplar aracılığıyla yaşadıkları problemleri ifade etmeleri sosyal medya şiddeti kavram bilgisinin pratikte de geçerli olduğunu göstermiştir.

Sosyal medya uygulaması kullanmanın popülaritesi, siber şiddete yönelimi arttırmaktadır (Açıkgöz, 2017; Yumrukuz 2017; Işıker, 2011; Anderson ve diğerleri, 2010; Genç 2007). Bu alanda yapılan birçok araştırma, medya şiddetine maruz kalmanın kısa vadede bireysel saldırganlığı arttırdığını ortaya koymuştur (Işıker, 2011; Murray, 2008). Bununla birlikte medyadaki şiddete maruz kalmanın etkileri üzerine de çalışmalar yapılmıştır. İlgili araştırmalarda sosyal medya şiddeti ile saldırganlık, mağduriyet ve güvenilirliğe ilişkin duygu, düşünce ve davranışları arttırabileceği görüşü yaygınlık kazanmıştır (Anderson ve diğerleri, 2010; Huesmann, 2007). Bu çalışmanın bulguları da bu durumu desteklemekte olup Konya ilinin taşra ilçelerinden biri olan Kadınhanı ilçesindeki ortaöğretim öğrencilerine yönelik olarak yapılan sosyal medya şiddeti algısı araştırması öğrencilerin sosyal medya şiddeti kavramını bildiklerini, sosyal platformlarda şiddet mağduru veya şiddet uygulayan olmamak için bilinçli bir şekilde hareket ettiklerini göstermiştir. On altı katılımcıdan iki katılımcının sosyal medya şiddeti kavramını bilmediklerini ifade etmeleri medya okuryazarlığı derslerinin yaygınlaştırılması ve uzman kişiler tarafından bu eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşündürmüştür. Dolayısıyla medya şiddetinin öğrenciler üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve daha iyi anlaşılması için daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte sosyal medya şiddeti üzerine yapılacak çalışmalarda, iki yönlü etkiler (sosyal medya şiddetinin pozitif ve negatif etkileri) de dâhil olmak üzere nedensel ilişkileri, sosyal medya uygulamalarında harcanan zamanın demografik değişkenler, ekonomik durum, kişilik yapıları, yalnızlık, psiko-sosyal durum ve duygu değişikliği gibi etmenlerle ilişkili olup olmadığı araştırılmalıdır. Bununla birlikte kültür, toplumsal cinsiyet, din, bireylerin psiko-sosyal hali gibi değişkenlerin psikoloji, sosyoloji ve pediatri uzmanları tarafından değerlendirilmesi önemlidir. Sosyal medya uygulamalarının bireyler üzerindeki etkisinin belirlenmesi, bireylerin sosyal medya şiddet türleri ile ilgili farkındalık kazanması, şiddetin yaygınlaşmasının, siber zorbalığın ve şiddetin normalleşmesinin önüne geçerek, toplumsal huzur ve refahın sağlanması adına sosyal medya şiddeti üzerine akademik çalışmalara ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Bu çalışmanın da bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıköz, T. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepi İlçesi Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Anderson, C. A. and Dill, K. E. (2000). *Video Games and Aggressive Thoughts, Feelings, and Behavior in the Laboratory and in Life*, Journal of Personality and Social Psychology, 78(4), pp. 772-790.
- Anderson, C. A.; Berkowitz, L.; Donnerstein, E.; Huesmann, L. R.; Johnson, J. D.; Linz, D. and Wartella, E. (2003). *The Influence of Media Violence on Youth. Psychological Science in the Public Interest*, 4(3), pp. 81-110.
- Anderson, C.A.; Anderson, K.B. and Deuser, W.E. (1996) *Examining an Affective Aggression Framework: Weapon and Temperature Effects on Aggressive Thoughts, Affect, and Attitudes*, Personality and Social Psychology Bulletin, 22(4), pp. 366-376.
- Anderson, C.A.; Shibuya, A.; İhori, N.; Swing, B.J. Busman, A. Sakamoto, El Al. (2010). *Violent Video Game Effects on Aggression, Empathy, and Prosocial Behavior in Eastern and Western Countries: A Meta-Analytic Review*, Psychological Bulletin, 136(2). Pp. 151-173.
- Avcı, R. (2011). *Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların Aracı Rolü*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana.
- Babvey, P.; Capela, F.; Lipizi, C.; Petrowski N. and Ramirez-Marquez, J. (2021). *Using Social Media Data For Assessing Children's Exposure to Violence During the COVID-19 Pandemic*, Child Abuse and Neglect, 116(2), pp.1-14
- Baker-Erdur Ö. ve Kavşut, F. (2007). *Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık*. Eurasian Journal of Educational Research, 27, pp. 31-42
- Bayrak, T. (2017). *Sosyal Medyada Dijital Etik: Twitter'da Şiddet İçerikli İletilerin İncelenmesi*. Yeni Medya Elektronik Dergi, 1(1), pp. 32-46.
- Berkowitz, L. (1984). *Some Effects of Thoughts on Anti-and Prosocial Influences of Media Events: A Cognitive-Neoassociation Analysis*, Psychological Bulletin, 95(3), pp.410-427.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). *Social network sites: Definition, History, and Scholarship*. Journal of Computer Mediated Communication, 13(1), pp. 210–230.
- Buckley, K.E. and Anderson, C.A. (2006). *A Theoretical Model of the Effects and Consequences of Playing Video Games*, Vorderer, P, and Bryant, J. (Eds.), *Playing Video Games Motives Responses and Consequences*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, NJ. 363-378.
- Bushman, B. J. and Anderson, C. A. (2001). *Media Violence and the American Public: Scientific Facts Versus Media Misinformation*, American Psychologist, 56(6-7), pp. 477-489.
- Cebecioglu, G. ve Altıparmak, İ. B. (2017). *Dijital Şiddet: Sosyal Paylaşım Ağları Üzerine Bir Araştırma*. Sakarya University Journal of Education, 7(2), pp. 423-431.
- Chisholm, J. F. (2006). *Cyberspace Violence Against Girls and Adolescent Females*. Annals of the New York Academy of Sciences, 1087, pp.74-89.

- Choukas-Bradley, S. and Prinstein M.J. (2014). *Peer Relationships and The Development of Psychopathology*. In Lewis M and Rudolph KD (Eds.), *Handbook of Developmental Psychopathology* pp.185–204. Erişim Tarihi: 17.04.2021. http://link.springer.com/10.1007/978-1-4614-9608-3_10.
- Erkul, R. E. (2009). *Sosyal Medya Araçlarının (Web 2,0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği*. Türkiye Bilişim Derneği, (116), 96-101, Erişim Tarihi, 01.04.2021. <http://www.digitaldevlet.org/web2.0.pdf>)
- Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). *Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları*. Cogito, (6-7), pp. 143-164.
- Ferguson, C. J. (2007). *Evidence for Publication Bias in Video Game Violence Effects Literature: A Meta-Analytic Review*, *Aggression and Violent behavior*, 12(4), pp. 470-482.
- Genç, G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya.
- Han, L.; Xiao, M.; Jou, M.; Hu, L.; Sun, R. and Zhou, Z. (2020). *The Long-Term Effect of Media Violence Exposure on Aggression of Youngsters*, *Computers in Human Behavior*, 106, pp.1-11.
- Huesmann, L. R. (2007). *The Impact of Electronic Media Violence: Scientific Theory and Research*, *Journal of Adolescent Health*, 41(6), pp. 6-13.
- Işiker, F.(2011). *Televizyon Yayınlarında Şiddet*, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kayhan, N. (2015). *Medyadaki Şiddet Kültürünün Çocuklara Etkisi ve Mağduriyetler*. *Toplum Bilimleri*, 9(18), pp. 61-91.
- Krahé, B. Möller, I, Huesmann, L. R. Kirwil, L. Felber, J. Berger, A. (2011). *Desensitization to Media Violence: Links With Habitual Media Violence Exposure, Aggressive Cognitions, and Aggressive Behavior*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(4), pp. 630-646,
- Kurşun, H. (2016). *Medyadaki Şiddet Olgusunun Toplumsal Hayata Yansımaları Hakkında Niceliksel Araştırma: Gaziantep İl Örneği*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mavnacıoğlu, K. (2009). *İnternette Kullanıcıların Oluşturduğu ve Dağıttığı İçeriklerin Etik Açısından İncelenmesi: Sosyal Medya Örnekleri*, *Medya ve Etik Sempozyumu*, “Bildiriler”, (Editör: Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN), Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, Elâzığ.
- Murray, J. P. (2008). *Media Violence the Effects are Both Real and Strong*, *American Behavioral Scientist*, 51(8), pp. 1212-1230.
- Özmen, Ş.Y. (2018). *Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,11(61), pp. 959-966.
- Palabıyıkoglu, R. (1997). *Medya ve Şiddet*, *Kriz Dergisi*, 5(2), 123-126.
- Pınar, N. (2006). *Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Polat, O. (2016). Şiddet. [Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi](#), 22 (1), pp. 15-34.

Rubin K. H, Bukowski W. M, and Bowker J. C. (2015). *Children In Peer Groups*. In Lerner R. M (Ed.), *Handbook of Child Psychology and Developmental Science*, pp. 1–48, Hoboken.

Rudolph K.D. (2014). *Puberty As A Developmental Context of Risk for Psychopathology*. In Lewis M. and Rudolph K.D. (Eds.), *Handbook of Developmental Psychopathology*, pp. 331–354.

Siyez, D. M. and baran, B. (2017). *Determining Reactive and Proactive Aggression and Empathy Levels of Middle School Students Regarding Their Video Game Preferences*, *Computers in Human Behavior*, 72, pp. 286-295.

Smeets, K. C.; Oostermeijer, S. Lappenschaar, M. Cohn, M. Van Der Meer, J. M. J.; Popma, A. et al. (2016). *Are proactive and Reactive Aggression Meaningful Distinctions in Adolescents? A Variable- and Person-Based Approach*, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(1), 1-14.

Varol, A. ve Aydın, O. (2010). *Social Network Analysis: A Case Study in Turkey*, 7th International Conference on Intellectual Capital, Knowledge Management and Organisational, pp. 471-479.

Yıldırım, N. ve Varol, A. (2013). *Sosyal Ağlarda Güvenlik: Bitlis Eren ve Fırat Üniversitelerinde Gerçekleştirilen Bir Alan Çalışması*. *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi*, 6(1), pp. 1-11.

Yumrukuz, Ö. (2017). *Şiddete Karşı Duyarsızlaşma ve Sosyal Medya İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*. *Marmara İletişim Dergisi*, 28, pp. 89-106.

Atıf İçin: Sağlam, M. (2021). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Şiddeti Algısı, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5 (3), 255-268